

Niels Krabbe (ed.): *Symfonien er død – musikken leve og andre essays af Knudåge Riisager. Med indledning af Sven Erik Werner og bibliografi over Riisagers litterære arbejder*. Det Kongelige Bibliotek, København 1997. 179 s., ill., ISBN 87-7023-088-9, kr. 125.

Knudåge Riisager: *Slaraffenland Suites I & II, Tolv med Posten, Darduse, Concertino per tromba*. Håkan Hardenberger (trompet), Helsingborg Symfoniorkester, Thomas Dausgaard (dirigent). Marco Polo/dacapo 8.224082 (1 cd med booklet, 24 s.).

Knudåge Riisager: *Divertimento, Serenade, Sonata, Variations*. Det Kgl. Kapels Strygekvartet, Den skandinaviske Blæserkvintet. Marco Polo/dacapo 8.224081 (1 cd med booklet, 20 s.).

Knudåge Riisager: *Etudes, Qarrtsiluni, Erasmus Montanus Overture*. Radiosymfoniorkestret, Gennady Rozhdestvensky (dirigent). Chandos CHAN 9432 (1 cd med booklet, 24 s.).

Der har i snart mange år været temmelig stille omkring generationen af danske komponister, der begyndte at træde frem i mellemkrigsårene, den generation Bo Wallner kaldte Carl Nielsens arvtagere: Brene, Riisager, J. Bentzon, Høffding m.fl. Disse komponister ville alle være fyldt 100 år i disse år, og den slags kan resultere i udsendelse af jubilæumspublicationer, som det er sket i Knudåge Riisagers tilfælde. Overordnet sagt er jubilæumsudgivelserne en meget velkommen anledning til at revurdere og udbyde billedet af Riisager og måske endog korrigere dette billede, hvis man tilhører en generation, der endnu husker ham som den aldrende konservatoriedirektor, der i '60erne forsvarede konservatismens standpunkt mod kritik fra de yngre, herunder Per Nørgård.

Knudåge Riisager var uden tvivl sin generations mest indflydelsesrige musikmenneske. Sven Erik Werner, som både har skrevet indledningen til bogen med Riisagers essays og den glimrende booklet til kammermusik-cd'en, går i sidstnævnte så vidt som til at sige, at han havde "en indflydelse som få før ham og foreløbig ingen efter ham." Denne indflydelse fik han i kraft af sin utroligt alsidige og offensive virksomhed. Han studerede statsvidenskab og blev cand.polit. i 1921, samtidig med at han uddannede sig som komponist, bl.a. med tre års studier i Paris. Fra 1926 til 1950 var han ansat

i finansministeriet, fra 1939 som kontorchef. Hans administrative evner gav ham sæde i bestyrelsen for Samfundet til Udgivelse af Dansk Musik, i Koda, i Landsdelsorkester-Udvalget, som musikkonsulent i Danmarks Radio og formand for Dansk Komponistforening i 25 år, for blot at nævne de vigtigste af de tillidsposter, han beklædte. Endelig var han fra 1955 til 1967 direktør for Det Kgl. Danske Musikkonservatorium.

Som det fremgår af Niels Krabbes bibliografi bagerst i essaysamlingen, var Knudåge Riisagers litterære produktion enorm, omfattende omtrent 400 skrifter. Emmæssigt spænder disse skrifter fra artikler om samfundsforhold til ren fiktion, men med hovedvægten på musikæstetiske og musikpolitiske spørgsmål. Riisager udgav selv to gange samlinger med udvalgte essays (*Tanker i Tiden*, 1952, og *Det usynlige mønster*, 1957 i anledning af 60-årsdagen). Mens disse samlingers emnefelt rækker langt ud over det musikspecifikke, synes det at være jubilæumsudgivelsens hensigt at samle Riisagers mest centrale musikrelaterede artikler til en slags poetik.

Gennem hele sin skrivende karriere var Riisager optaget af at afklare, forklare og forsvare sin stillingtagen til århundredets store musikæstetiske spørgsmål: Hvilken vej er den farbare efter romantikken? – Den modernistiske via deka-foni og serialisme eller den neoklassicistiske? For Riisager var det også et spørgsmål om geografisk orientering – mod det franske eller det tyske. Som Sven Erik Werner udtrykker det i cd-booklet'en: "Hans valg af stilistisk orientering var både en apollinsk bekendelse til objektive (franske) idealer og en kritik af subjektiv (tysk) idealisme, hvis dionysiske excesser han anså for direkte farlige for individ og samfund."

Riisager valgte tidligt side og forblev senere hen sine idealer tro. Ganske vist var han en varm fortaler for Schönberg i 1918, men snart blev det Stravinsky og Les Six (specielt Poulenc), der blev forbilleder. Schönbergs opfindelse af tolv-tonemetoden tiltalte ham ikke. Hans nationale præferencer kommer til udtryk allerede i 1924 i en artikel med titlen "Gallisk og Germansk", hvor det med retorisk fynd hedder: "Vor Tids tyske Symfonikere har præsteret orkestrale Maseopbud, der kan tage vejret fra en intetanende Tilhører. Publikum blev således opdraget til at kræve stedse mere. Ligesom Morfinisten, der kræver stedse stærkere Gift. Øret forlanger stærkere og stærkere Paavirkning. Sansen var afstumpet for de fine sjælelige Strenger, som klinger rent og gennemsigtigt i Kammermusik-

ken. En skønne dag var det forbi. Fra Frankrig lod den ensomme Fauns sagte Fløjte” (s. 30).

Riisagers vel nok kendteste artikel, “Symfonien er død – musikken leve”, er naturligvis med i samlingen og er endog ophøjet til titel på bogen. Denne artikel, som afstedkom megen debat i de tidlige ‘40ere, er for så vidt også et opgør med den tyske romantiske, dynamiske musiktænkning. Men mest antitysk er Riisager dog nok i artiklen “Særhed og egenart”, skrevet i krigens sidste tid, hvor det med klar adresse hedder: “Den sære musik har ingen fremtid. Samfundet ønsker den ikke, har ikke brug for den. Den tilhører et samfund, der selv var sært. Og kunst er ikke for særlinge, den er for folket, for levende mennesker” (s. 25).

Den lange række af essays, som bl.a. omfatter en indsigtfuld evaluering af Carl Nielsen på dennes 100-årsdag, og ikke mindst Sven Erik Werners indfølelse og analyserende introduktion efterlader læseren med et indtryk af en ildsjæl, der bestandig var brændende optaget af og deltager i sin tids æstetiske debat. Han var alt andet end reaktionær, selvom han på sine gamle dage blev overhalet af ungdomsoprør og moder-nistiske eksperimenter i ‘de vilde ‘60ere’.

“Det er bemærkelsesværdigt, for ikke at sige forbløffende, at Riisagers tonesprog er fuldt udviklet fra første færd. Nogen afgørende stilændring i hans senere værker lader sig ikke registrere. Han forblev tro mod sin ungdoms idealer til det sidste.” Således skriver Sven Erik Werner i booklet’en til den ene af de to cd’er fra *capo*, som viser to forskellige perioder i og sider af Riisagers musikalske skaberi. Den ene indeholder kammermusik hovedsagelig fra ‘20erne for forskellige besætninger. Mens de tidlige *Variationer* op. 4 fra 1923 virker ret umodne (variationer over en koralagtig melodi med en fiks ide i harmoniseringen) er der væsentligt mere esprit over *Divertimento* op. 9 fra 1925. Det er ikke ‘ny vin på gamle flasker’ (en Riisager-aversion), men noget næsten kubistisk inspireret, flerlaget, polytonalt og polytematisk. Den anden cd indeholder musik fra ‘30erne og ‘40erne, og her er der tale om orkestermusik, hovedsagelig for scenen.

Den vægtigste genre i Riisagers musikalske *œuvre* er nok balletten. Fra omkring 1940 var han nærmest huskomponist på Det Kongelige Teater og han havde et frugtbart samarbejde med balletkunstnere som Harald Landt, Birgit Cullberg og senest Flemming Flindt. Balletten *Slaraffenland* havde premiere i 1942. Oprindeligt

var musikken skrevet som en orkestersuite (1936), men Riisager anvendte den til ballet, hvortil der måtte komponeres supplerende musik. Suite nr. 1 er omtrent identisk med den oprindelige orkestersuite, mens suite nr. 2 er den nye musik, som også lyder anderledes, mindre klassicistisk. Disse suiteer er perler mht. musikalsk karaktertegnelse med de groteske skildringer af dovendidrikkerne og ædedolkernes procession samt den yndige Prinsesse Sukkergodt. Det er truffet på kornet, vaskeægte neoklassicisme – pastiche, men raffineret og fornemt instrumenteret. Musikken klinger meget dansk trods et umiskendeligt præg af Stravinsky og Prokofiev.

Også musikken til balletten *Tolv med Posten* fra 1939 er spændende musik, der giver karakteristiske signalelementer af de forskellige måneder. Værket viser igen Riisagers evner for den korte form, det korte karakterstykke som den enkelte balletscene lægger op til. Heroverfor virker den ellers meget populære *Trompetconcertino* med sin konsekvente neobarokstil næsten irriterende musikantisk, for en gangs skyld mere tysk end fransk orienteret.

På plademærket Chandos er indspillet to af Riisagers – med rette – kendteste værker, nemlig balletterne *Qarrtsiluni* og *Etudes*, den ene med sit dybt originale tonesprog, den anden med den raffinerede instrumentation af Czernys etuder, spændende fra det meget simple til det komplicerede, fuld af elegance, humor og fransk indflydelse. Denne cd er også interessant ved at rumme den første indspilning af Riisagers op. 1, *Erasmus Montanus-ouverturen*. Værket er en koncertouverture fra 1920, altså for studieårene i Frankrig, og her hører man dansk romantisk tradition og en del Carl Nielsen.

Disse jubilæumsudgivelser må som nævnt hilses varmt velkommen. Skulle man tillade sig at ønske yderligere i forbindelse med Riisager, måtte det være, at også musikken til balletten *Månerenen* blev indspillet, og at Sigurd Bergs Riisager-biografi, som ligger i manuskript på Det Kongelige Bibliotek, kunne udgives.

Erling Kullberg